

JUDAICA BULLETIN

Mededelingenblad van de Stichting Judaica Zwolle
Postbus 194, 8000 AD Zwolle
Verschijnt vier maal per jaar

Jaargang 7, Nummer 4 / Tammoez 5754 - Juli 1994

Oplage 300 exemplaren - Abonnement f 12,- - Postgiro 259272 - Bankrekening 95.24.27.737

PARANORMAAL HOORT BIJ DE SCHEPPING!

door Willem Zuidema

Wat is eigenlijk paranormaal? Is dat een ander woord voor 'gek' of 'abnormaal'? Wat betekent 'para'? Een parallelstraat is een straat die ongeveer evenwijdig loopt, maar toch ook begaanbaar is. Een parachute is een ding 'tegen' het vallen of misschien ook om 'anders' mee te vallen. 'Para' is in oorsprong een grieks woordje dat in bepaalde verbindingen 'vlakbij', 'langs' kan betekenen, in andere: 'komend van de kant van', maar dan meest van mensen, en soms ook 'namens'. Wat betekent dan 'para'-normaal? Een ander soort 'normaal' dan gebruikelijk?

Er is in het engels een heel aardig boek verschenen van het echtpaar Janet en Colin Bord: 'Modern Mysteries of the World. Strange events of the 20th century'.¹ Sommige van de door hen beschreven verschijnselen doen bijna denken aan de verhalen uit de bijbel en de joodse traditie: Elia die op een vurige wagen ten hemel vaart. Elia die na zijn dood aan mensen verschijnt. Of ook verhalen uit het zogenaamde 'Nieuwe Testament': Jezus' hemelvaart, en na zijn dood zijn verschijningen aan zijn leerlingen. Men kan ook denken aan wonderbare genezingen, zowel door Elia en Elisa alsook door Jezus en door latere 'wonderrabbijnen'. Wat betekent dat allemaal?

Verschijningen

In Zuid-Afrika deed zich het volgende voor: Dawie van Jaarsveld reed op zijn motorfiets in de buurt van De Rust toen hij een meisje langs de kant van de weg zag staan, dat

kennelijk wilde liften. Hij stopte, gaf haar een motorhelm en een oordopje zodat ze naar zijn radio kon luisteren. Hij zou haar afzetten in Uniondale. Na een kilometer of vijftien dacht hij dat er iets mis was met zijn achterwiel. Hij stopte en vond de motorhelm stevig vastgebonden op de achterzit en het oordopje zat weer in zijn eigen andere oor. Hij reed door naar Uniondale en kwam daar een café binnen waar de mensen zijn ontredde opmerkten. 'Alsof hij een geest gezien had!' De onderzoekster Cynthia Hind heeft vervolgens het verhaal van de man nagecheckt en ontdekte dat Dawie niet de enige was die die ervaring daar had opgedaan. En zekere Anton Le Grange had haar (de geestverschijning) op 12 mei 1976 in zijn auto meegenomen. Toen 'het meisje' verdwenen was, was hij naar het politiebureau gegaan en de politieman die met hem naar de auto liep, zag, samen met hem, hoe de deur van de auto open en dicht

ging zonder menselijk ingrijpen. Een bericht in de pers leidde tot een merkwaardig resultaat. Een automobilist meldde zich en vertelde dat zijn verloofde Maria Roux precies op die plaats op 12 april 1968 omgekomen was. Uit andere berichten bleek dat de geestverschijning zich steeds manifesteerde rond de tijd dat zij de dood gevonden had.

Een zeer bijzondere foto laat een jonge vrouw zien die in de kledij van de vorige eeuw boven de grond zweeft. Zij heeft zich aan een groep onderzoekers bekend gemaakt als Myra, een studente aan de universiteit van Missouri die rond 1869 gestorven was. De foto dateert van 27 juni 1967.²

Als men deze en dergelijke dingen op zich laat inwerken, dan krijgt men sterk de idee dat het hier om heel reële zintuiglijke ervaringen gaat. Men ziet met de ogen, hoort met de oren, voelt met het lichaam, en ruikt met de neus.

Voorbeelden uit de rabbijnse en bijbelse literatuur

In de rabbijnse literatuur is het fenomeen van de verschijning van iemand uit het verleden niet onbekend. Van Elia wordt verteld dat hij van tijd tot tijd aan mensen verscheen. Zo een keer aan Rabbi Natan (Tann. rond 160), toen er een groot meningsverschil was geweest over de waarde van wonderen als bewijs voor de waarheid. Rabbi Eli'ezer (ben Horkanos, Tann. rond 90) meende dat het feit dat hij wonderen kon doen, het bewijs was dat hij gelijk had. Zijn collega Rabbi Jehosjoe'a (ben Chananja, Tann. rond 90) was van mening dat wonderen niets bewijzen en hij toonde dat aan door te bewijzen dat God de Tora aan mensen in handen gegeven had en dat sindsdien mensen erover beslissen. Zo'n halve eeuw later ontmoette Rabbi Natan Elia en hij vroeg hem: Wat deed de Heilige-geprezen-zij-Hij op dat moment? Hij lachte maar en zei: Mijn kinderen hebben

mij overwonnen! Mijn kinderen hebben mij overwonnen! (bBaba Metsia 59b)³

Het interessante hier is niet het feit dat een dode na lange tijd nog aan de levenden kan verschijnen, maar dat dan de verbinding met de gave van de Tora wordt gelegd. Dat ligt in de lijn van een profetie uit Mal'achi (4:4-6): ``Gedenkt de Tora van Mozes, mijn knecht, die Ik hem op Chorev geboden heb voor heel Israël, wetten en rechtsbesluiten. Zie ik zend u de profeet Elia, voordat de grote en geduchte dag van God komt. Hij zal het hart van de vaders tot de kinderen terugvoeren en het hart der kinderen tot hun vaders, opdat Ik niet kome en het land treffe met uitroeiing."

Het interessante is dat dit geschrift dateert uit de vijfde eeuw voor onze jaartelling en dat erin dus tegen onenigheid gewaarschuwd wordt. Alleen samen Tora leren schept eenheid, al hoeft men het niet eens te zijn om één te zijn.

Interessant ook is dat Elia in verband wordt gebracht met de berg Chorev (1 Kon. 19), waar Mozes de Tora in ontvangst genomen had, en dat hij ten hemel opgenomen wordt (2 Kon. 2) in de buurt van de berg N'vo (Nebo), waar Mozes door God weggenomen werd (Deut. 34). In `de taal van het verhaal' betekent dat, dat de vertellers van Deuteronomium, van 2 Koningen 2 en de profeet Mal'achi daar een verband leggen. Het betekent niet dat de vermelde feiten onhistorisch zijn, alleen daar ligt de pointe niet!

In het Nieuwe Testament wordt blijkbaar op dat thema voortgeborduurd. In het zogenaamde evangelie van Johannes, waarin Jezus heel sterk als belichaming van de Tora en het samen Tora leren wordt getekend, en dat verwant is met de beweging van de Essen, waar een strikt naleven van de Tora zo centraal stond, verschijnt Jezus na zijn dood verschillende malen, en steeds komt dan een zwaar accent te liggen op het samen leren, zowel onderling als met latere leerlingen. Dat wil zeggen: op Tora! (Joh. 20). Want `Tora'

betekent niet alleen de schriftelijke Tora, het centrale deel van de hebreeuwse bijbel, maar ook het samen leren.⁴ In het evangelie van Lucas staat het werkelijke en tastbare van de verschijning van Jezus centraal. In Marcus de boodschap aan de wereld en idem dito in het evangelie naar Mattheüs. Uit het nieuwere onderzoek van de Dode-Zeerollen blijkt dat de sekte van Qoemran niet zo zeer geïnteresseerd was in theologische problemen zoals het leven na dit leven, zoals Flavius Josephus suggereert, alswel in een zeer strikte naleving van de Tora.⁵

Hemelvaarten

Het is merkwaardig dat verschijningen, van aard verschillen naar gelang de gemoedsgesteldheid en de religieuze instelling van degenen die ze ontvangen. Men heeft menen te kunnen vaststellen dat wanneer roomskatholieken een openbaring zien van de Heilige Maagd, zoals bijvoorbeeld op 16 oktober 1967 in San Damiano in Italië - waarvan een foto is gemaakt⁶ - niet-katholieken in vergelijkbare of soms in dezelfde gevallen een UFO waarnemen. Onderzoekers vragen zich af of dit betekent `dat wanneer een ontmoeting teweeg wordt gebracht door een bepaalde prikkel, dat wat gezien wordt in sterke mate afhankelijk is van de geloofsvoorstellingen van de getuigen.⁷

Hoe dan ook, er lijkt toch een bron te zijn die de prikkels veroorzaakt, en misschien verwijst dit naar de beperktheid überhaupt van onze waarnemingen. En dat betekent dat wij er niet onderuit kunnen de berichten toch in hoge mate serieus te nemen.

Zo zijn er verhalen van en over mensen die door een UFO `ontvoerd' zijn of die in contact met UFO-bemanningen zijn geweest. In een aantal gevallen heeft dat blijvende gevolgen gehad, hetzij de getuigen daarna geplaagd zijn door `poltergeist'-manifestaties, hetzij dat zij daarna over andere paranormale krachten bleken te beschikken. In een aantal gevallen is sprake

van vuurverschijnselen, blinkend witte straling, enz.⁸

Als ik met die gegevens in het achterhoofd het verhaal over de hemelvaart van Elia (2 Kon. 2:11 e.v.) lees, krijg ik de indruk dat hier, onder dit op zichzelf al zeer veelzeggende verhaal, een heel concrete ervaring ligt:

En het gebeurde, toen de Heer Elia in een storm ten hemel zou opnemen, dat Elia met Elisja uit Gilgal ging (en zij gingen van Gilgal naar Bet'el, en vandaaruit naar Jericho, vandaaruit naar de Jordaan, die zij overtrokken, en zo kwamen zij in de omgeving van de Chorev, waar Mozes ten hemel was opgenomen) En, terwijl zij voortgingen, al wandelende en sprekende, zie, een vurige wagen en vurige paarden! En die maakten scheiding tussen hen beiden. Zo voer Elia in een storm ten hemel. En Elisja zag het en riep uit: Mijn vader, mijn vader! Wagens en ruiters van Israël! En hij zag hem niet meer. Toen greep hij zijn klederen en scheurde ze in twee stukken. Daarop raapte hij de mantel van Elia op, die van hem afgevallen was, keerde terug en ging aan de oever van de Jordaan staan. En hij nam de mantel van Elia die van hem afgevallen was, sloeg op het water en riep: Waar is de Heer, de God van Elia, ja Hij? Hij sloeg op het water en het verdeelde zich stroomop- en stroomafwaarts, zodat Elisja kon oversteken.

Vanaf dat moment is Elisja in staat wonderen te bewerken, soms met een - voor ons besef - wrede afloop: spottende jongelui worden door beren verscheurd; tweeënveertig ervan komen om! (2 Kon. 2:23-25). Is dat een verwijzing naar `poltergeist'-achtige gebeurtenissen?

Vergelijkbare dingen kan men opmerken in de verschillende versies van het verhaal van de hemelvaart van Jezus. Na zijn dood verschijnt hij een aantal malen aan degenen die hem het meest na hebben gestaan. Hij komt het huis binnen zonder van de deur gebruik te maken (Joh. 20:19), wat doet

denken aan bepaalde door Janet en Colin Bord beschreven voorvallen.⁹ Na die verschijningen en met name na zijn hemelvaart blijken zijn leerlingen, evenals Elisja na Elia's hemelvaart, in staat wonderen te verrichten, anders gezegd: paranormale gaven ontwikkeld te hebben. En op de Pinksterdag, het feest van de gave van de Tora, als zij bijeen zijn, doet zich het geluid voor van een geweldige windvlaag en zijn er vuurverschijnselen zichtbaar op ieder van de aanwezigen. En er doet zich een wonder voor: mensen in Jerusalem, Joden afkomstig uit allerlei delen van het Middellandse-Zeegebied, die de leerlingen kenden en herkenden aan het galilese accent waarmee zij hebreuws spraken, horen hen in hun eigen talen - de talen van de landen waaruit zij afkomstig waren - spreken en zij verstaan ze. Ook die gewaarwording van elkaar verstaan en zich met elkaar verbonden voelen, evenals de kritisch afwijzende reactie van anderen zijn niet helemaal onbekend uit de literatuur over paranormale ervaringen.

Tenslotte

Hoe moeten wij nu al die gegevens plaatsen?

Wij zijn begonnen met de vraag: Wat is eigenlijk paranormaal? En in het verlengde daarvan zouden we ons kunnen afvragen: Is een paranormaal gebeuren het gevolg van een opheffing van de 'normale' wetten waaraan de natuur is onderworpen? Of behoort het paranormale tot de natuurlijke mogelijkheden, met dien verstande dat wij er in onze dagelijkse werkelijkheid wat minder aan gewend zijn? Maar dat waren we dertig, veertig jaar geleden ook nog niet zo aan vliegelingen.

In Numeri 16:30 zegt Mozes: 'Als de Heer iets nieuws zal scheppen, zodat de grond zijn mond zal opensperren en hen verzwelgen met alles wat hun toebehoort....'. Dat schijnt te suggereren dat het afgrijselijke wonder dat dan gebeurt een afwijking van de schepping is, een afwijking dan

die op dat moment geschapen wordt. Kennelijk heeft er een dergelijk afgrijselijke gebeurtenis plaatsgevonden en heeft de verteller zich afgevraagd wat mensen op hun geweten moeten hebben dat zij op een dergelijke gruwelijke manier gestraft worden. Het gaat hier om Korach, Datan en Aviram, en het verhaal wordt verteld in het Zuidrijk Juda en is gericht tegen het heiligdom van Dan in het Noordrijk Israël, waar de Korachieten als priesters fungeerden. Na de val van het Noordrijk, worden deze Korachieten overigens als tempelzangers in de Jerusalemse hiërarchie ingeschaald en hun psalmen, de Psalmen van de Korachieten zijn wel opgenomen in het Psalmboek. Blijkbaar is een herinnering aan een calamiteit verbonden met concurrentiedenken en heeft dit geleid tot dit verhaal. Maar het verraadt wel een bepaalde visie op wonderen.

Reeds in het in de aantekeningen vermelde artikel in PRANA 63 heb ik gewezen op een uitspraak uit Pirke' Avot (Spreuken der Vadersen V,6) dat er tien zaken geschapen zijn op de vooravond van Sjabbat, d.w.z. nog net voor de Sjabbat inviel, en daarbij hoort het wonder met Korach. Dat betekent dat zij horen tot de geschapen orde. Het paranormale maakt deel uit van de geschapen werkelijkheid en kan dus onderwerp van onderzoek zijn. Er zijn ook andere uitspraken in de Joodse Traditie. Want juist meningsverschil wordt op prijs gesteld. Een grapje zegt: Twee Joden, drie meningen! In de nabijbelse traditie wordt een wonder vaak 'nes' genoemd, teken. Dat wil zeggen dat het een verwijzende betekenis heeft. Mensen moeten ervan leren. Dat sluit overigens de eerste visie niet uit. Want ook door onderzoek kan men veel leren, over onszelf en over de natuur. En dat mag ons gedrag en ons handelen wel degelijk bepalen.

Aantekeningen

1. Bord, Janet en Colin, 'Modern Mysteries of the World. Strange events of the 20th century', London 1989, Grafton Books, A Division of the Collin Publishing Group, ISBN 0-586-21028-8
2. Id., pp. 87-89.
3. Zie PRANA 63, Parapsychologie, de kracht van de geest, 16e jrg. nr. 3, febr. 1991, p. 87 e.v.
4. Met dank voor allerlei informatie dienaangaande van Peter van 't Riet. Deze

informatie komt beschikbaar in het boek dat hij over dit evangelie zal publiceren.

5. Zoals blijkt uit een brief die bekend staat als 4QMMT, d.w.z. Qumran-Miqtsat-Ma'asse' haTora, ofwel: Kort overzicht over het handelen naar de Tora, gevonden in de grotten van Qoemran.
6. Bord, pp. 254 e.v.
7. Id., p. 257.
8. Id., pp. 106, 110.
9. Id., pp. 79-94.

JUDAICA-AGENDA ZWOLLE EN OMGEVING NAJAAR 1994

za 3/9 Sjabbat Nitsavim (Deut. 29:9-30:20)

ma 5/9 Erev Rosj Hasjanah
di 6/9 Rosj Hasjanah 5755, 1e dag
wo 7/9 Rosj Hasjanah 5755, 2e dag
za 10/9 Sjabbat Wajeelech (Deut. 31:1-31:30);
Sjoevah (Hos. 14:2-10; Joël 2:15-27) -
[Open-Monumentendag]

wo 14/9 Erev Jom Kippoer, Kol Nidree
do 15/9 Jom Kippoer
za 17/9 Sjabbat Ha'azienoe (Deut. 32:1-52)

di 20/9 Soekot (Loofhuttenfeest), 1e dag
wo 21/9 Soekot (Loofhuttenfeest), 2e dag
Levinas en Talmoed (Vrij Leerhuis 3), 1e
bijeenkomst
do 22/9 Hebreeuws 3 (bijhoudcursus Boertjens),
1e bijeenkomst
za 24/9 Sjabbat

zo 25/9 [Einde zomertijd]
ma 26/9 Cursus Joodse Exegese, 1e bijeenkomst
Hebreeuws 2 (Gevorderdencursus), 1e
bijeenkomst
Jozef-verhalen (Vrij Leerhuis 2), 1e
bijeenkomst
di 27/9 Sjemini Atseret (Slotfeest)
wo 28/9 Simchat Torah (Vreugde der Wet)
do 29/9 Hebreeuws 1 (Beginnerscursus), 1e
bijeenkomst
za 1/10 Sjabbat Bereesjiet (Gen. 1:1-6:8)

ma 3/10 Cursus Joodse Exegese, 2e bijeenkomst
Hebreeuws 2 (Gevorderdencursus), 2e
bijeenkomst
Jozef-verhalen (Vrij Leerhuis 2), 2e bij-
eenkomst
di 4/10 Hebreeuws 4 (bijhoudcursus Snijders), 1e
bijeenkomst
Hooglied (Korte cursus 1), 1e bijeenkomst
wo 5/10 Levinas en Talmoed (Vrij Leerhuis 3), 2e
bijeenkomst
Israëlsche volksdansen, 1e bijeenkomst
(op de Campus)
do 6/10 Hebreeuws 1 (Beginnerscursus), 2e bij-
eenkomst
za 8/10 Sjabbat Noach (Gen. 6:9-11:32)

ma 10/10 Cursus Joodse Exegese, 3e bijeenkomst
di 11/10 * Genootschap Nederland-Israël Hoo-
veen. Mevr. dr. R. le Fèbre-Feld (kunst-
historica) over: Landschappen in Israël in
de kunst en in foto's (met dia's). Voor tijd
en plaats: 05280-62056.
* Werkgroep Kerk en Israël Twello-Teuge.
Prof.dr. C.J. den Heyer over: De Essen en
de Dode-Zeerollen. Plaats: Gebouw
Irene, Dorpstraat, Twello. Tijd: 20.00 uur.,
1e bijeenkomst
wo 12/10 Israëlsche volksdansen, 2e bijeenkomst
(op de Campus)
do 13/10 Hebreeuws 1 (Beginnerscursus), 3e bij-
eenkomst
za 15/10 Sjabbat Lech Lecha (Gen. 12:1-17:27)

- F.W. Drijver, Volksleven en Godsdienst in beeld en schrift geschetst, Kemink, Utrecht, z.j.
- Hebreeuwse Bijbel, Halle, 1934.
- Dr. Saul Isaac Kaempf, Gebete des Hauses Jakob's, Gebetbuch für isr. Frauen und Mädchen für die öffentliche und häusliche Andacht in allen Verhältnissen des Lebens, Prag, 1860 (niet voor uitleen).
- Chanah Milner, Het Jiddische hart zingt, Servire, Den Haag, 1960.
- Jitsgok ben Jangakauf, Bar-Mitswo (nouvelle), Lankamp, Deventer, z.j.
- M. Larkin, The sis days of Yad-Mordechai, Yad-Mordechai Museum, 1970.
- Dick Houwaart, Journalistieke verkenningen door Israël, Semper Agendo, Apeldoorn, 1973.
- Yael Israeli, Jerusalem in history and vision, Israel Museum, Jerusalem, 1970.
- W.F. Albright, The Archaeology of Palestine, Pelican Book, 1960.
- Yad-Mordechai Museum (Museum-brochure).

Van onze voorzitter kregen we de volgende publicaties:

- De Folkingestraat-synagoge in Groningen (met bijdragen over de geschiedenis van de joden te Groningen en over de synagoge aan de Folkingestraat), Uitgave van de Stichting Folkingestraat Synagoge, Groningen, 1984.
- Ed Taverne, Er staat nog een sjoel in de Folkingestraat (brochure met tekst en foto's over de Folkingestraat-synagoge te Groningen), Groningen, 1976.
- Orde van Inwijding van de gerestaureerde synagoge te Groningen, Stichting Folkingestraat Synagoge, Groningen, 29 november 1981.

64444444444444444444444444444444@
5 **VOLGENDE BULLETIN** *

F)))))))))))))))))))))))))))))))) -

Het volgende bulletin verschijnt omstreeks 1 oktober 1994. Kopij dient uiterlijk in de tweede week van september ingeleverd te zijn. Adres: Postbus 194, 8000 AD Zwolle.

64444444444444444444444444444444@
5 **SYNAGOGEPAD 1995** *

F)))))))))))))))))))))))))))))))) -

In het nieuwe cursusprogramma is de datum voor het synagogepad 1995 wel aangekondigd, maar is niet weer de gelegenheid gegeven om alvast te reserveren. Dit leidde de afgelopen keer bij de betalingsregeling tot enkele misverstanden die we liever voorkomen. In plaats daarvan zullen we ernaar streven in januari via een vooraankondiging deelnemers en leden de gelegenheid te geven eerder in te schrijven dan externe belangstellenden.

64444444444444444444444444444444@
5 **ABONNEMENT BULLETIN** *

F)))))))))))))))))))))))))))))))) -

Wie niet deelneemt aan onze cursussen, maar toch geïnformeerd wil worden over activiteiten in Zwolle en omgeving op het gebied van het jodendom, kan zich abonneren op het Judaica-Bulletin door f 12,- over te maken op postgiro 259272 of op bankrekening 95.24.27.737 t.n.v. penn. Stichting Judaica Zwolle, Zwartsluis o.v.v. 'abonnement'.

))))))))))))))))))))))))))))))))

VOOR U VERZAMELD

door Jehoeda van Zwolle

Gaat u nog trouwen?

Mocht u de man of vrouw van uw dromen hebben gevonden en u bent ook van plan om officieel te gaan trouwen, denkt u er dan eens aan om dat huwelijk op een dinsdag plaats te laten vinden.

Waarom op een dinsdag?

Naar joodse, bijbelse opvatting is de dinsdag de derde dag. Nu staat er in het scheppingsverhaal in Beresjieth (= Genesis) steeds bij iedere dag: En God zag dat het goed was, maar bij de derde dag staat dat twee maal vermeld! De rabbijnen zeggen nu dat dat lijkt op een dubbele zegen: een voor de bruid en een voor de bruidegom.

Waarom zou u dus niet op een dinsdag trouwen?

De moeilijke politiek

'Ach, elke twee Israëli's hebben vier meningen. En ze verdedigen die vijf meningen met verve!'

De journalist wist 't

De Israëlische ambassadeur Mike Bawly vertelde:

'Natuurlijk is iedereen een expert. En vooral journalisten! Maar je kunt er altijd nog was bijleren.' Een journalist, die dat ook graag wilde, reisde dus naar Israël.

Gisteren kwam hij aan. En hij bleef een volle dag. Morgen zou hij weer naar huis gaan.

Men vroeg hem: 'Wat kom je nou doen?' En hij antwoordde: 'Ik ga een boek schrijven.' 'En hoe gaat dat boek heten? Wat zal de titel zijn?', vroeg men hem. De journalist antwoordde: 'Israël gisteren, vandaag en morgen.'

(Advertentie)

Onze collectie tweedehands **boeken over Jodendom, Israël en Tenach** (Oude Testament) is onlangs uitgebreid met ca. 125 nieuwe titels. U kunt er geheel vrijblijvend een kleine catalogus van aanvragen door een briefkaart naar onderstaand adres te sturen.

Nu verkrijgbaar: Het unieke ***Bijbels-Hebreeuws-Nederlandse Woordenboek van E. Italië***, een reprint van de originele uitgave uit 1907, met alle woorden uit het Oude Testament, f 69,95.

FOLIANTI

Vordensebeek 88
8033 DG Zwolle

Tel. 038-536647
(tussen 18.00 en 19.00 uur)

In juni verscheen onze ***zomercatalogus*** met meer dan 500 titels van goede tweedehands boeken op allerlei gebied. U kunt hem aanvragen via een briefkaart naar ons adres.

FOLIANTI verkoopt tweedehands boeken op cultureel, religieus en wetenschappelijk gebied per catalogus. Heeft u een ***speciale belangstelling***, dan kunt u een kleine catalogus aanvragen van alle boeken in onze collectie die wellicht interessant voor u zijn.

CURSUSPROGRAMMA STICHTING JUDAICA 1994-1995

Vanaf september aanstaande gaan de nieuwe cursussen weer van start. Er zijn dit seizoen weer drie leerhuiscursussen. Ook is het programma Hebreeuws ondanks de soms kleine cursusgroepen volledig gehandhaafd. We vinden het van belang dat er continuïteit bestaat bij het leren en bijhouden van de taal van de Bijbel. Bij de korte cursussen is weer gestreefd naar diversiteit: Tenach, geschiedenis, cultuur, joods leven. Nieuw zijn dit seizoen een cursus joodse exegese voor predikanten en pastores, een cursus Israëlsche volksdansen en twee studiedagen over de verhouding jodendom-christendom. We hopen dat voor velen van u het programma iets leerzaams te bieden heeft. Voor een inschrijfkkaart kan men bellen met de cursuscoördinator Cees Verdonk, tel. 038-539283.

Vrij Leerhuis 1 - De Tien Woorden in de joodse traditie

Welke plaats nemen de Tien Woorden of Tien Geboden in in de Bijbel? Waarom kan men beter spreken over de 'Tien Woorden' in plaats van de 'Tien Geboden'? Hoe worden de Tien Woorden geteld en ingedeeld? En hoe verhouden zij zich tot elkaar? In deze cursus gaan we in op de Tien Woorden (Ex. 20) als geheel en op enkele van hen afzonderlijk. We behandelen de teksten aan de hand van de midrasjiem uit de Mechilta (de oudste midrasj-verzameling op het boek Exodus) en andere rabbijnse bronnen. In de cursus zal het bestuderen en bespreken van rabbijnse teksten een belangrijke rol spelen. Van de deelnemers wordt een grote mate van eigen inzet gevraagd.

De cursus wordt geleid door de docenten J. Veldhuijzen en C. Verdonk, leden van het bestuur van de Stichting Judaica. De bijeenkomsten vinden plaats in

de synagoge aan de Samuel Hirschstraat op 10 dinsdagavonden van 19.30-21.30 uur. Data: 18 oktober, 1 en 15 november 1994, 17 januari, 7 en 21 februari, 7 en 21 maart, 4 en 18 april 1995 (reserveavonden: 2 en 16 mei). Het cursusgeld bedraagt f 125,- inclusief consumpties en reader. Het maximum aantal deelnemers is 20.

Vrij Leerhuis 2 - De Jozef-verhalen

De verhalen over Jozef vormen de overgang tussen de verhalen over de aartsmoeders en aartsvaders enerzijds en die over de geboortegeschiedenis van Israël als volk anderzijds. De hoofdrol in deze verhalen wordt gespeeld door Jozef, zoon van Jakob/Israël. In de cursus zullen we ons bezighouden met de Jozef-verhalen zoals die voorkomen in de laatste vier synagogale weeklezingen (sidrot) van het boek Genesis. Ook komen aan de orde de bijbehorende lezingen uit de Profeten (haftarot) en Psalmen. De bijbelteksten

zullen vooral worden uitgelegd met behulp van de Midrasj. Ook zal geprobeerd worden de verschillende interpretaties te ontdekken die wellicht schuil gaan achter een aantal gangbare bijbelvertalingen van de betreffende verhalen.

Docent is de heer D. Broeren, lid van het bestuur van de Stichting Judaica. De cursus wordt gehouden in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat op 10 maandagavonden van 19.30-21.30 uur. Data: 26 september, 3, 17 en 31 oktober, 7 en 21 november, 12 december 1994, 9 en 23 januari, 6 februari 1995 (reserveavonden: 6 en 20 maart). Het cursusgeld bedraagt f 120,- inclusief consumpties en reader. Het maximum aantal deelnemers is 20.

Vrij Leerhuis 3 - Een jaar 'leren' met Levinas

Deze cursus zal in het teken staan van Levinas. We maken daarbij gebruik van de studie van dr. Marcel Poorthuis 'Het gelaat van de Messias' over een viertal Talmoedlezingen van Levinas, door Poorthuis uitgesplitst tot een zestal. Elke lezing is voorzien van een commentaar van Poorthuis (sectie I), de rabbijnse achtergronden bij de lezing (sectie II), de filosofische achtergronden (sectie III) en een bespreking van de Talmoedhermeneutiek (uitlegkunde) van Levinas (sectie IV). Elke lezing met commentaar en achtergronden zal op twee avonden besproken worden, waarbij van de deelnemers een grote mate van eigen inzet verwacht wordt. Een goede werkwijze is te beginnen met sectie II, omdat daar het door Levinas besproken Talmoedgedeelte wordt afgedrukt en besproken op basis van de rabbijnse traditie. De erop volgende leeravond wordt dan besteed aan de Talmoedles van Levinas, vanuit de vraag: Welke nieuwe accenten legt Levinas? Immers elke generatie die Talmoed leert, voegt iets toe! Dit lijkt een goede leerroute, maar afwijkingen zijn mogelijk. Het boek van Poorthuis: 'Het gelaat van de Messias, Messiaanse Talmoedlezingen van Emmanuel Levinas, Vertaling, Commentaar, Achtergronden' is uitgegeven bij de Folkertsma-Stichting voor Talmudica te Hilversum, 1992. Prijs: f 39,50.

Docent is dr. W.H. Zuidema. De cursus wordt gehouden op 12 woensdagavonden in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat van 19.30-21.30 uur. Data: 21 september, 5 en 19 oktober, 16 en 30 november, 14 december 1994, 4 en 18 januari, 1 en 15 februari, 1 maart, 12 april 1995 (reserveavonden: 26 april, 10 en 24 mei). Het cursusgeld bedraagt f 130,- inclusief consumpties. Het aantal deelnemers is maximaal 20.

Korte cursus 1 - Het Hooglied van Salomo

Tijdens zes avonden wordt het bijbelboek het Hooglied van Salomo besproken. Uitgangspunt is de

Hebreeuwse tekst van dit boek, die belicht zal worden aan de hand van een modern-joodse vertaling met commentaar: 'Het Hooglied van Salomo, Uit het Hebreeuws in het Nederlands vertaald' door dr. M. Rozelaar (prijs: ca. f 38,50). De cursus is een herhaling van dezelfde cursus uit het seizoen 1992-1993. Om deze cursus te kunnen volgen is kennis van het Hebreeuws nuttig maar niet noodzakelijk.

De docent is drs. B.J. Snijders. De cursus wordt gehouden in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat op 6 maandagavonden van 19.30-21.30 uur. Data: 4 en 25 oktober, 8 en 22 november, 6 december 1994, 3 januari 1995 (reserveavonden: 20 december 1994, 24 januari 1995). Het cursusgeld bedraagt f 70,- inclusief consumpties. Deelnemers dienen te beschikken over het boek om de cursus te kunnen volgen.

Korte cursus 2 - De messiasverwachting in de intertestamentaire literatuur

Tussen de jongste boeken van Tenach (het Oude Testament) en de oudste van het Nieuwe Testament ligt een periode van 2 à 3 eeuwen. In die periode heeft de produktie van joodse geschriften niet stil gelegen. Behalve de apocriefe of deuterocanonieke boeken, bekend uit sommige bijbelvertalingen, zijn nog vele andere geschriften uit die tijd bewaard gebleven. Zij variëren van wijsheidsliteratuur tot apocalypsen. Die literatuur laat een voortgaande ontwikkeling zien van de messiasverwachtingen zoals die in sommige boeken van Tenach te vinden zijn. Zij vormt een belangrijke schakel tussen Tenach enerzijds en de messiasverwachtingen van het latere jodendom en vroege christendom anderzijds. In de cursus zullen een aantal aspecten van de messiasverwachting van deze intertestamentaire literatuur aan de orde komen.

Docent is prof.dr. C.J. den Heyer, die op drie woensdagavonden het onderwerp zal behandelen aan de hand van zijn boek 'De Messiaanse Weg I, Messiaanse verwachtingen in het O.T. en in de vroegjoodse traditie', Kok, Kampen, 1983, prijs: ca. f 45,-. De cursus wordt gehouden in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat van 19.30-21.30 uur. Data: 2 en 23 november, 14 december 1994. Het cursusgeld bedraagt f 40,- inclusief consumpties. Gebruik van het boek door de cursisten is niet verplicht, maar wordt wel aanbevolen.

Korte cursus 3 - Joodse kunst (Thema's uit de joodse traditie aan de hand van concrete kunstwerken)

Verschillende thema's uit de joodse traditie worden besproken aan de hand van door de docent gemaakte en meegebrachte etsen. Aan de orde komen bijvoorbeeld: joodse feesten, ommekeer, de messiasver-

wachting en de profeten. Ter inleiding zal de vraag aan de orde worden gesteld hoe joodse kunstenaars zijn omgegaan met het Schriftvers: Je zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben. Je zult geen gehouwen beeld maken... (Ex. 20:3-6). Is de joodse kunst in het licht van dit verbod wel mogelijk?

Docent is dr. Marcus van Loopik, wetenschappelijk onderzoeker en publicist op het gebied van het jodendom. Hij is verbonden aan de Folkertsma-Stichting voor Talmudica te Hilversum. Tevens is hij grafisch kunstenaar. Zijn grafische onderwerpen ontleent hij aan de Schrift en de joodse traditie. De cursus vindt plaats in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat op 5 dinsdagavonden van 19.30-21.30 uur. Data: 10 en 31 januari, 14 en 28 februari en 14 maart 1995 (reserveavond: 28 maart). Het cursusgeld bedraagt f 65,- inclusief consumpties en reader.

Korte cursus 4 - Joods leven (Kasjroet, geboorte, huwelijk, dood)

Een viertal avonden willen we stil staan bij het joodse leven van de wieg tot het graf, zoals zich dat met name in de huiselijke kring afspeelt. Naast informatie zal er ook steeds ruimte zijn om met elkaar na te denken over de vraag wat wij kunnen leren van deze stijl van leven en geloven. Gebruik wordt gemaakt van het boek 'Joodse ritensymbolen' van rabbijn S.Ph. de Vries (Arbeiderspers, Amsterdam, 1968, prijs: f 62,90). Daarnaast is er een beknopte reader met liturgische teksten in vertaling (prijs inbegrepen bij het cursusgeld).

Docent is drs. J.G.K. Littooi, predikant-staffunctionaris voor Kerk en Israël van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Qua thematiek kan deze cursus beschouwd worden als een vervolg op de cursus 'Joodse ritensymbolen' die vorig seizoen gegeven werd door Peter van 't Riet. De huidige cursus kan echter ook gevolgd worden als men aan de vorige cursus niet heeft deelgenomen. De avonden vinden plaats in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat op 4 maandagavonden van 19.30-21.30 uur. Data: 16 en 30 januari, 13 en 20 februari (reserveavond 13 maart). Het cursusgeld bedraagt: f 55,- inclusief consumpties en reader.

Cursus Joodse exegese (voor predikanten en pastores) - Rashi's uitleg van de Jakob-verhalen (Gen. 25-35, 48-50)

In deze cursus, die georganiseerd wordt in samenwerking met het Bureau Kerk-en-Israël van de Gereformeerde Kerken in Nederland, wordt kennis gemaakt met de joodse wijze van schriftuitleg aan de hand van Rashi's commentaar op de Jakob-verhalen. Daarnaast zal gebruik gemaakt worden van andere

joodse commentatoren. Rabbi Sjelomo ben Isaak (afgekort: Rashi) leefde van 1040 tot 1105. Hij schreef commentaren op bijna alle bijbelboeken. Ze worden nog steeds als basiscommentaar herdrukt voor gebruik in huis, op school, in het leerhuis en in wetenschappelijke kring. De cursus is zo opgezet dat kennis van het Hebreeuws niet noodzakelijk is. Er wordt gewerkt uit deel 1 van de 'Nederlandse vertaling van Tora en Rashi's commentaar' door rabbijn A.S. Onderwijzer, uitgegeven door het N.I.K. Amsterdam, 1977. De prijs van het Rashi-commentaar in 5 delen is f 155,-. Ook kan het studiemateriaal in overleg met de docent betrokken worden in de vorm van een reader van f 10,-. De cursus is vooral bedoeld voor predikanten en pastores die zich willen verdiepen in de joodse exegese van bijbelverhalen, maar ook anderen met een zelfde interesse zijn op deze cursus welkom.

Docent is drs. J.G.K. Littooi, predikant-staffunctionaris voor Kerk en Israël van de Gereformeerde Kerken in Nederland. De cursus wordt gehouden in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat op 8 maandagmiddagen van 14.00-16.30 uur op 26 september, 3, 10, 17 en 31 oktober, 7, 14 en 21 november 1994 (reserveavond 28 november). De prijs van de cursus is f 90,- inclusief consumptie, exclusief reader.

Cursus Hebreeuws 1 - Beginnerscursus

In deze cursus komen aan de orde het Hebreeuwse alfabet, de uitspraak, de woordbouw, lezen, grammatica en vertalen van eenvoudige teksten. Door de docent wordt lesmateriaal uitgereikt (kosten ca. f 7,50 rechtstreeks te voldoen aan de docent). Daarnaast wordt gebruik gemaakt van het boek 'Grammatica van het Bijbels Hebreeuws' en 'Hulpboek bij de grammatica van het Bijbels Hebreeuws', J.P. Lettinga (E.J. Brill, Leiden). Prijs: ca. f 55,15.

De docent is drs. J.L.C. Boertjens. De cursus wordt gehouden in de synagoge aan de Samuel Hirschstraat op 20 donderdagavonden van 19.30-21.30 uur op 29 september, 6, 13 en 27 oktober, 10 en 24 november, 8 en 22 december 1994, 12 en 19 januari, 2, 16 en 23 februari, 16 en 30 maart, 6 en 20 april, 11 en 18 mei, 1 juni 1995 (reserveavonden: 5 januari, 2 maart, 8 juni 1995). Het cursusgeld bedraagt f 250,-.

Cursus Hebreeuws 2 - Gevorderdencursus

Deze cursus is bedoeld voor hen die al een beginnerscursus hebben gevolgd of zich langs andere weg kennis van Hebreeuws hebben eigen gemaakt. Indien gewenst kan men met de docent overleggen of deze cursus aansluit bij het reeds verworven kennisniveau. Gewerkt wordt uit de reader van de Beginnerscursus 1993-1994 en uit het boek 'Grammatica van het Bijbels Hebreeuws' en 'Hulpboek bij de grammatica

van het Bijbels Hebreeuws', J.P. Lettinga (E.J. Brill, Leiden). Prijs: ca. f 55,15.

De docent is drs. B.J. Snijders. De cursus wordt gehouden bij de docent aan huis op 20 maandagavonden van 19.30-21.30 uur. Data: 26 september, 3, 24 en 31 oktober, 14 en 28 november, 12 december 1994, 9 en 23 januari, 6 en 20 februari, 6, 20 en 27 maart, 3, 10 en 24 april, 8, 15 en 22 mei 1995 (reserveavonden: 19 december 1994, 29 mei, 12 juni 1995). Het cursusgeld is f 250,-.

Cursussen Hebreeuws 3 en 4 - Bijhoudcursussen

De cursussen zijn bedoeld voor hen die reeds het kennisniveau van een gevorderdencursus hebben bereikt. Het doel is de verworven kennis en vaardigheid op peil te houden. Per avond zal de vertaling van een gedeelte uit Tenach centraal staan.

Gebruikt worden het boek van Lettinga (zie boven),

een Hebreeuwse Bijbel en een Hebreeuws woordenboek (voor wie die nog niet heeft) in overleg met de docent eventueel aan te schaffen bij het begin van de cursus.

De cursus Hebreeuws 3 wordt gegeven door de docent drs. J.L.C. Boertjens op 10 **donderdagavonden** van 19.30-21.30 uur. De data zijn 22 september, 20 oktober, 3 en 17 november, 1 en 15 december 1994, 26 januari, 9 februari, 9 en 23 maart 1995 (reserveavonden: 5 januari, 2 maart, 8 juni 1995). Het cursusgeld bedraagt f 135,- (inclusief consumptie).

De cursus Hebreeuws 4 wordt gegeven door de docent drs. B.J. Snijders op 15 **dinsdagmiddagen** van 14.00-16.00 uur. De data zijn 4 oktober, 1 en 15 november, 6 december 1994, 17 januari, 7 en 21 februari, 7 en 21 maart, 4, 11, 18 en 25 april, 2 en 16 mei 1995 (reserve-middagen: 20 december 1994, 23 mei 1995). Het cursusgeld bedraagt f 200,- (inclusief consumptie).

CURSUS ISRAËLISCHE VOLKSDANSEN

Deze cursus wordt gehouden op 20 woensdagavonden van 19.30-21.00 uur in zaal 7 van het sportcomplex van de Chr. Hogeschool Windesheim aan de Campus te Zwolle. Docent is mevr. Orna Gabai die enkele jaren verbonden was aan een internationaal optredende Israëlische volksdansgroep. Data: 5, 12, 19, 26 oktober, 2, 9, 16, 23, 30 november, 7, 14, 21 december 1994, 11, 18, 25 januari, 1, 8, 15, 22 februari, 1 maart 1995 (reserveavond 8 maart 1995). Prijs: f 180,- (exclusief consumpties)

STUDIEDAG OVER GERECHTIGHEID IN DE BIJBEL EN DE JOODSE TRADITIE

In samenwerking met de B.Folkertsma-Stichting voor Talmudica te Hilversum

Doelgroep	: Cursisten, abonnees en andere belangstellenden
Inhoud	: 'Gerechtigheid' (tsedaka in het Hebreeuws) is een van de centrale bijbelse begrippen. Het begrip staat niet op zichzelf, maar komt tot leven in het spanningsveld van de begrippen 'recht' en 'erbarmen'. Wat betekent tsedaka in de bijbel? Welke concrete vormen neemt het aan? Hoe ontwikkelt het zich in de latere joodse traditie? En wat kunnen 20e eeuwse westerlingen ervan leren?
Werkwijze	: Er wordt gewerkt zowel plenair als in kleine groepen, waarin bijbelse en rabbijnse teksten worden besproken. Van deelnemers wordt verwacht dat zij hun eigen lunchpakket meenemen (voor koffie en thee wordt gezorgd).
Boek	: Reader.
Docent	: Mevr. drs. Dodo van Uden, stafmedewerkster van de Folkertsma-Stichting.
Datum	: Zondag 6 november 1994.
Tijd	: 10.00-16.00 uur.
Plaats	: Synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle.
Cursusgeld	: f 50,- inclusief consumpties en reader, exclusief lunch.

HET JUISTE PAD

door Wil Cornelissen

Toen ik, al weer heel wat jaren geleden, afscheid nam van mijn school, mijn werk en mijn collega's, werd ik overdreven geprezen, kreeg ik zoveel bloemen dat ons huis wel een Keukenhof leek en werd ik zo vaak gezoend, dat ik dacht: 'Hé, er was toch ook wel eens gemopper en kritiek. Is men dat nu ineens allemaal vergeten of zijn ze blij dat ik verdwijn?' Ach, het zijn gedachten die iedere VUT-er of AOW-er wel kent.

Nadat ik door diverse mensen was toegesproken, ging ik zelf achter de microfoon staan voor een dankwoord. Na de gebruikelijke aardige opmerkingen gezegd te hebben tegen mijn (ex-)collega's - ik liet zelf van de weeromstuit ook alle gemopper en kritiek achterwege - gaf ik de volgende overweging mee aan mijn opvolger. Ik wist heel goed dat hij 't moeilijk zou krijgen. En het chassidische verhaal leek mij een goede waarschuwing. Het is uit de bundel 'Met één been op de grond' van Shmoël Avidor Hacoen. Misschien kunt u 't ook eens gebruiken.

Een Chassied kwam eens bij zijn Rebbe met het verzoek: 'Leert u mij, Rebbe, welk levenspad ik moet volgen.' De Rebbe antwoordde: 'Ga zitten, mijn zoon, en ik zal je een verhaal vertellen. Een man wandelde eens door een bos en verdwaalde. Uur na uur zwierf hij tussen de bomen, zich een weg banend door het dichte gebladerte en de in elkaar gestrengelde takken. Maar hij kon geen pad ontdekken dat hem uit het bos kon leiden. Drie dagen lang zocht hij en steeds verbeelde hij zich, dat hij nu eindelijk de rand van het bos naderde. Maar iedere keer ontdekte hij, dat hij slechts nog dieper in het donkere woud was doorgedrongen.

Terwijl hij rondzwierf - zijn benen raakten vermoeid, zijn rug ging pijn doen en zijn mond droogde uit van de dorst - verscheen er plotseling een man. Alles wees erop, dat de vreemdeling een man van het woud was; zijn kleding was uit bast vervaardigd, zijn baard was wild en ongekamd, rond zijn voeten had hij vodden gebonden en in zijn hand hield hij een knoestige stok. De man was overgelukkig toen hij de woudbewoner zag. Hij rende naar hem toe en riep: 'Mijn beste man, u hebt geen idee hoe blij ik ben dat ik u gevonden heb en wat een wonder het is, dat we elkaar zijn tegengekomen. Nu kunt u mij wijzen hoe ik uit deze doolhof kan komen. Ik heb dagenlang door dit bos gezworven zonder dat ik het juiste pad kon ontdekken.' De woudbewoner staarde de man met een wrange glimlach aan: 'Hoe lang zei u dat u in het bos verdwaald was, mijn vriend?' 'Drie hele dagen', riep de man uit. 'Drie dagen lang heb ik een uitweg uit dit bos proberen te vinden, maar zonder resultaat! - Ik smeed u, wijs me de weg die uit dit bos leidt.' 'Zegt u, dat u drie dagen lang door het bos dwaalde?', zei de woudbewoner. 'Kijk dan eens naar mij: tien jaar zwerf ik in het diepst van het bos rond, zonder dat ik een weg uit deze doolhof kan vinden.' Bij deze woorden barstte de man in tranen uit. 'Toen ik u zag, was ik er zeker van, dat ik gered was. Nu zie ik, dat er geen hoop is.' Fijntjes glimlachend zei de woudbewoner: 'Toch heeft onze ontmoeting u iets opgeleverd. Want uit mijn ervaring van tien jaar zwerven door het bos, kan ik u tenminste iets waardevols leren - ik kan u laten zien, welke paden niet uit het bos leiden!'

Ik kom mijn opvolger nog wel eens tegen. De laatste keer zei hij me: 'Ik ben er nog niet uit. Het bos is wel erg groot!'